

продолжительный (до 30 лет) срок, по истечении которого или досрочно, при условии полной оплаты арендных платежей, жилище переходит в собственность арендатора.

Список библиографических ссылок

1. Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва : закон України від 25.12.2008 № 800-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 19. Ст. 257.

2. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

3. Про затвердження Порядку оренди житла з викупом : постанова Кабінету Міністрів України от 25.03.2009 № 274. *Офіційний вісник України*. 2009. № 23. Ст. 754.

4. Замуравкіна Р. М. Актуальні питання реалізації житлових прав в умовах світової фінансової кризи. *Проблеми законності*. 2010. Вип. 109. С. 94–100.

5. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. Т. 8 : Договори про передачу майна у власність та користування / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Лисяк Л. С., 2013. 672 с.

Получено 03.04.2018

УДК 347.19

Карина Валеріївна Кацюба,

асистент кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9034-8777>

ЦИВІЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ

Досліджуючи питання щодо непідприємницьких товариств як суб'єктів цивільного права, насамперед необхідно достатньо детально розглянути, що є передумовою їх участі у цивільному обороті. Безсумнівно, йдеться про категорію «правосуб'єктність» як можливість бути суб'єктом права. Правосуб'єктність юридичної особи є досить спірною проблемою в теорії цивільного права, а у зв'язку із цим досить актуальною, а також такою, що заслуговує особливої уваги.

Дослідженню питань правового статусу НТ було приділено увагу в працях В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, І. М. Кучеренко, В. І. Жукова, І. П. Жигалкіна, В. Ф. Піддубної, О. О. Біляєва, О. І. Зозуляк, В. В. Кочина, Н. Ю. Філатової та багатьох інших вчених, що підкреслює актуальність теми дослідження.

Питання про поняття непідприємницького товариства неминуче пов'язано з питанням про межі його правоздатності. Саме правоздатність окреслює правові можливості товариства як суб'єкта цивільного права.

Деякі вчені отожднюють поняття правосуб'єктність та правоздатність [1, с. 5]. Слід зауважити, що в науковій літературі знак тотожності між правосуб'єктністю та правоздатністю був підданий критиці. Термін «правоздатність» має різний зміст в залежності від того, з точки зору якої галузі права воно досліджується. Для запобігання оперування різними поняттями у тих чи інших галузях суспільних відносин, для загального поняття, що визначає можливість участі у правовідносинах, за думкою вчених, доцільно застосовувати поняття правосуб'єктності як передумови участі у правовідносинах [2, с. 117].

Правосуб'єктність юридичної особи за своїм змістом не може співпадати з його право дієздатністю у цивільних правовідносинах. Будучи суб'єктом широкого кола правовідносин, юридична особа набуває правовий статус, диференційований в залежності від змісту та характеру конкретних правовідносин [3, с. 59].

Правосуб'єктність це – насамперед юридична здатність бути суб'єктом правових відносин і, так би мовити, загальна передумова до володіння правом. Кожний учасник цивільного обороту наділяється правосуб'єктністю, в силу того, що держава наділяє його юридичним здібностями для реалізації притаманних даній особі прав та виникнення обов'язків.

Правосуб'єктність є необхідною передумовою наділення суб'єктивними правами, для виникнення яких необхідний, окрім того, юридичний факт, що тягне на підставі правосуб'єктності виникнення конкретного суб'єктивного права. В ст. 36 Конституції України закріплюється право громадян на свободу об'єднань у політичні партії і громадські організації, але ж про правосуб'єктність створюваного ними об'єднання можна буде говорити після державної реєстрації. Отже цивільну правосуб'єктність можна визначити як здатність особи бути суб'єктом особистих немайнових та майнових відносин.

На відміну від фізичних осіб, правоздатність яких в ст. 26 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) закріплюється як однакова, юридичні особи не рівні у своїй правоздатності. Ця нерівність має декілька аспектів. Фізичні особи згідно ст. 25, 30 ЦК можуть мати, набувати та здійснювати всі, не заборонені законом, цивільні права та створювати, виконувати і нести цивільні обов'язки. Юридична особа може мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині (ст. 91 ЦК).

В науці цивільного права прийнято розрізнявати загальну (універсальну) і спеціальну правоздатність. Хоча деякі науковці вже висловлюють думки щодо інших видів правоздатності для непідприємницьких товариств, як виключна [4, с. 49]. Можна також застосувати й термін «статутна» правоздатність, але всі ці поняття «спеціальна», «виключна», «статутна» будуть тотожними.

Загальна правоздатність означає можливість для суб'єкта права мати будь-які цивільні права та обов'язки, необхідні для здійснення будь-яких видів діяльності. Саме якою правоздатністю наділяються фізичні особи. Юридична природа інституту загальної правоздатності полягає в тому, що всі правовідносини, пов'язані з його функціонуванням, базуються на загальному дозволі, який визначає зміст та сутність даного інституту [5, с. 48]. Спеціальна правоздатність передбачає наявність у юридичної особи таких прав та обов'язків, які відповідають меті його діяльності та прямо зафіксовані в його установчих документах, а також несення пов'язаних з цією діяльністю обов'язків [6, с. 12].

До недавнього часу юридичні особи наділялися лише спеціальною правоздатністю. Законодавство, що існувало раніше давало вченим певні підстави для класифікації правоздатності на правоздатність громадян, Радянської держави та юридичних осіб. Відповідно, вона назвалася загальною, універсальною та спеціальною [7, с. 107]. Юридична особа створювалася для виконання особливо визначених цілей та завдань, з визначенням компетенції її органів, порядку їх діяльності [1, с. 92]. Спеціальна (обмежена) правоздатність юридичних осіб не піддавалася сумніву.

Новий ЦК України зберіг загальновизнану та неспростовну в науці цивільного права концепцію щодо загальної, так би мовити, універсальної правоздатності громадян. Тим часом питання про зміст правосуб'єктності юридичних осіб становиться предметом для наукових спорів. Існує безліч думок стосовно правоздатності юридичної особи: загальна (універсальна), спеціальна, додаткова.

Стаття 91 ЦК закріплює здатність юридичної особи мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і фізична особа. Одночасно встановлюючи, що юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії). Отже ЦК закріпив принцип надання юридичним особам загального (універсального) характеру їх правоздатності.

З цим, безумовно, погодитися неможливо, з огляду на те, що можуть існувати деякі види юридичних осіб приватного права, які повинні наділятися спеціальною (цільовою) правоздатністю. Щодо підприємницьких, то це, наприклад, банківські установи, страхові організації, туристичні оператори, які не можуть займатися іншими видами діяльності, крім основної, а також, безперечно, не підприємницькі товариства [8, с. 159–160]. Відповідно до ст. 85 ЦК останні не мають на меті отримання прибутку для наступного його розподілу, а таким чином їх правоздатність звужується зрівняно з загальною.

Наділення не підприємницьких товариств (громадських, релігійних, благодійних, установ тощо) статусом юридичної особи пояснюється тим, що хоча вони відносяться в літературі до «непрофесійних учасників цивільних відносин», досягнення мети їх створення, а також реалізація права на здійснення підприємницької діяльності, неможливо без їх участі у цивільних відносинах.

Не підприємницькі товариства містять в собі всі ознаки юридичних осіб такі, як організаційна єдність, майнова відокремленість, здатність виступати в цивільному обороті від свого імені, здатність бути позивачем та відповідачем у суді, та вважаються юридично оформленими з моменту державної реєстрації. Саме з цього моменту можна казати про виникнення правосуб'єктності не підприємницької організації, оскільки факт державної реєстрації завершує процедуру виникнення юридичної особи – не підприємницького товариства. Саме правовий статус не підприємницького товариства визначають його установчі документи. Зареєстроване товариство повинно бути індивідуалізоване, тобто мати назву, яка відрізняє його від інших організацій, з визначенням організаційно-правової форми та характеру діяльності товариства.

Говорячи про організаційну єдність як одну з ознак не підприємницького товариства, слід зауважити, що дана ознака визначає, що не підприємницька організація створена як постійне об'єднання у якості єдиного цілого для сумісної діяльності та володіє внутрішньою структурою, що очолюється відповідними органами, чия компетенція, а також цілі та завдання, які стоять перед об'єднанням в цілому закріплені в установчих документах не підприємницького товариства.

Розглядаючи не підприємницьке товариство як суб'єкта права, слід відмітити законодавче обмеження правосуб'єктності не підприємницької організації певною метою, заради якої вона створювалася, а тому позбавлена права використовувати свою самостійну правоздатність всупереч цієї мети. В цьому випадку йдеться про спеціальну правоздатність юридичної особи. Вимоги щодо спеціальної правоздатності розповсюджуються на не підприємницькі товариства та установи. Саме тому необхідно згадати, що здійснення юридичною особою дій, що суперечать встановленим для нього меті, тобто вихід за межі (*ultra vires*) правоздатності, що надавалася, довгий час вважався неправомірним адже у самій ліберальній американській правовій доктрині. Концепція *ultra vires* розглядалася в якості одного з засобів контролю засновників (учасників) за діяльністю створюваної ними організації [9, с. 75–78].

Аналіз чинного законодавства України, дозволяє дійти висновку, що для не підприємницьких товариств характерними є дві ознаки, по-перше, це заборона одержання прибутку

як головної мети діяльності; по-друге, заборона розподілення прибутку між учасниками. Тобто непідприємницькі товариства наділяються спеціальною (цільовою, виключною, статутною) правоздатністю. Головне, що непідприємницькі товариства не можуть наділятися загальною правоздатністю як всі юридичні особи.

Список бібліографічних посилань

1. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права. М. : Юрид. лит., 1950. 363 с.
2. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. М., 1974. 352 с.
3. Стамкулов У. М. Теоретические проблемы межотраслевой правосубъектности юридического лица. *Юрист*. 2000. № 4. С. 59.
4. Зозуляк О. Виключна правоздатність юридичних осіб як вид цивільної правоздатності. *Юридична Україна*. 2009. № 2 (74). С. 49–51.
5. Кудашкин В. В. Специальная правоспособность субъектов гражданского права в сфере действия общего запрета. *Государство и право*. 1999. № 5. С. 48.
6. Ярошенко К., Брагинский М. Граждане (физические лица). Юридические лица. *Хозяйство и право*. 1998. № 3. С. 12.
7. Советское гражданское право. Ч. 1 / под ред. В. Т. Смирнова, Ю. К. Толстого, А. К. Юрченко. М. : Юрид. лит., 1969. 494 с.
8. Цивільне право України : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова, та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 1. 656 с.
9. Мозолин В. П. Корпорации, монополии и право США. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1966. 398 с.

Одержано 11.04.2018

УДК 347.626

Ніна Георгіївна Пугачова,

завідувач відділення «Правознавство»

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ ОДНИМ ІЗ ПОДРУЖЖЯ ЩОДО СПІЛЬНОГО МАЙНА

Укладення договорів одним із подружжя щодо майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, у практичній діяльності зустрічається достатньо часто, причому стан сімейно-правового регулювання цих відносин викликає багато проблемних питань. Зокрема постає питання, чи потрібна згода другого з подружжя на укладення договорів, за якими майно переходить у власність подружжя, чи така згода потрібна тільки на укладення договорів, за якими відбувається відчуження спільного майна подружжя.

Частини 1–3 ст. 65 Сімейного кодексу України від 10.01.2002 року (далі за текстом – СК України) передбачають, що дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового. Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода